

Załącznik do uchwały nr 62 grupy roboczej do spraw Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
z dnia 8 grudnia 2021 r.

Plan działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Listopad 2021

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

SPIS TREŚCI:

Spis treści:.....	2
Wykaz użytych skrótów, definicji i priorytetów PROW	4
Podstawy prawne i dokumenty strategiczne do opracowania planu działania	6
1. Wprowadzenie	6
2. Logika interwencji krajowej sieci obszarów wiejskich.....	8
3. Priorytety PROW 2014-2020	10
4. Opis działań Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.....	19
4.1. Działanie 1: Rozpowszechnianie informacji na temat wyników monitoringu i oceny realizacji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014-2020	20
4.2. Działanie 2: Działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich	20
4.3. Działanie 3: Gromadzenie przykładów operacji realizujących poszczególne priorytety Programu	20
4.4. Działanie 4: Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania (LGD), w tym zapewnianie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej	21
4.5. Działanie 5: Poszukiwanie partnerów KSOW do współpracy w ramach działania „Współpraca”, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 13 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020 oraz ułatwianie tej współpracy	22
4.6. Działanie 6: Ułatwianie wymiany wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich oraz wymiana i rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz tego rozwoju	22
4.7. Działanie 7: Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	23
4.8. Działanie 8: Plan komunikacyjny PROW 2014-2020.....	23
4.9. Działanie 9: Wspieranie współpracy w sektorze rolnym i realizacji przez rolników wspólnych inwestycji.....	24
4.10. Działanie 10: Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą.....	25
4.11. Działanie 11: Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu, w szczególności osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie	25
4.12. Działanie 12: Identyfikacja, gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich	26
4.13. Działanie 13: Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich	27
5. Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane przez instytucję zarządzającą, jednostkę centralną KSOW, jednostki regionalne, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, podmioty wdrażające, agencję płatniczą w ramach dwuletniego planu operacyjnego	28

5.1.	Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane w ramach działań innych niż plan komunikacyjny.....	28
5.2.	Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane w ramach planu komunikacyjnego	29
6.	Wskaźniki monitorowania realizacji działań.....	30
7.	Zakres i tryb sporządzania informacji i sprawozdań z realizacji planów	34
7.1.	Półroczna informacja z realizacji dwuletniego planu operacyjnego	34
7.2.	Dwuletnie sprawozdanie z realizacji dwuletniego planu operacyjnego	34
7.3.	Roczne sprawozdanie z realizacji planu działania KSOW	35
7.4.	Sprawozdanie roczne do Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	36
8.	Zakres i tryb ewaluacji realizacji działań	37

Wykaz użytych skrótów, definicji i priorytetów PROW

ARiMR / agencja płatnicza – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Beneficjent – beneficjent w rozumieniu art. 2 pkt 10 rozporządzenia nr 1303/2013

CDR – Centrum Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Brwinowie

Dwuletni plan operacyjny – jeden z sześciu dokumentów w okresie 2014–2025, na podstawie których realizowane są działania określone w planie działania KSOW 2014-2020, zawierający wskazanie okresu, przez jaki będzie realizowany, opis operacji planowanych do realizacji w ramach działań oraz plan finansowy;

EFROW – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

EPI – Europejskie Partnerstwo Innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa

ESROW – Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

IZ – instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

JC – jednostka centralna Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

JR – jednostki regionalne Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

JW – jednostki wdrażające KSOW: IZ, JC, JR, CDR, WODR, KOWR i ARiMR

KE – Komisja Europejska

KOWR – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

KSOW/Sieć – Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

LGD – lokalne grupy działania

MRiRW – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Operacja – operacja w rozumieniu art. 2 pkt 9 rozporządzenia nr 1303/2013

Partner KSOW – podmiot współpracujący w ramach KSOW z JW, który został zarejestrowany w bazie partnerów KSOW na stronie internetowej KSOW

Plan komunikacyjny – działanie planu działania KSOW, o którym mowa w art. 54 ust. 3 lit. b ppkt vi rozporządzenia nr 1305/2013

Plan działania KSOW – dokument na lata 2014-2020 zapewniający realizację działań KSOW, opracowywany na podstawie art. 54 ust. 3 lit. b rozporządzenia nr 1305/2013

Podmioty realizujące plan komunikacyjny – IZ oraz podmioty realizujące strategię komunikacji PROW 2014-2020 (ARiMR, KOWR, samorządy województw)

PROW 2014-2020/PROW/Program – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Rozporządzenie 808/2014 – rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 808/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFROW)

Rozporządzenie 1303/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006

Rozporządzenie 1305/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005

SIR – Sieć na rzecz Innowacji w Rolnictwie i na Obszarach Wiejskich

Strategia Komunikacji PROW 2014-2020 – dokument strategiczny zapewniający realizację działań komunikacyjnych PROW 2014-2020, opracowany na podstawie art. 13 ust. 1 rozporządzenia nr 808/2014

UE – Unia Europejska

WODR – wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego

WPR – Wspólna Polityka Rolna

Priorytety PROW:

Priorytet 1. Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich

Priorytet 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonej gospodarce leśnej

Priorytet 3. Wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Priorytet 4. Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem

Priorytet 5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

Priorytet 6. Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

Podstawy prawne i dokumenty strategiczne do opracowania planu działania

1. Rozporządzenie 1305/2013.
2. PROW 2014-2020.
3. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 roku o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 stycznia 2017 r. w sprawie krajowej sieci obszarów wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

1. Wprowadzenie

Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW) to sieć współpracy i wymiany informacji pomiędzy organizacjami i instytucjami, które działają na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców wsi i małych miast.

Sieć działa we wszystkich krajach Unii Europejskiej i choć w każdym ma inną strukturę, wszędzie służy tym samym głównym celom. W Polsce KSOW działa od roku 2009.

Doświadczenia płynące z funkcjonowania w Polsce Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w latach 2009-2013 oraz w latach 2014-2021 pokazały, że dobrze działająca sieć wzmacnia przepływ informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami realizującymi przedsięwzięcia na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

KSOW stała się platformą wymiany wiedzy o dobrych praktykach i doświadczeń we wdrażaniu programów i projektów służących zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich. Sieć wspiera ludzi i organizacje w działaniach na rzecz społeczności lokalnych oraz rozwoju obszarów wiejskich, a także administrację rządową i samorządową w realizacji zadań na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Jednym z najważniejszych zadań sieci jest wsparcie wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) na różnych etapach jego realizacji.

KSOW realizuje swoje cele poprzez realizację działań KSOW, wspierając tym samym realizację priorytetów PROW na lata 2014-2020. Podstawą realizacji zadań jest plan działania KSOW na lata 2014-2020, wykonywany w oparciu o dwuletnie plany operacyjne (plany zawierają kluczowe informacje o projektach realizowanych przy wsparciu KSOW).

W ramach KSOW podejmowane są przedsięwzięcia i aktywności inicjowane przez administrację rządową, samorządową, jednostki podległe i nadzorowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i również przez partnerów KSOW – podmioty działające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Projekty partnerskie wyłaniane są do realizacji w drodze konkursu ogłaszanego co roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Sieć umożliwia partnerom wymianę informacji, wiedzy i doświadczeń. W ramach KSOW partnerzy mogą nawiązywać współpracę i wymieniać się wiedzą i doświadczeniami także

z organizacjami z innych państw członkowskich UE. Wśród partnerów KSOW szczególną rolę odgrywają lokalne grupy działania, dlatego też dedykowane jest im osobne działanie KSOW.

Międzynarodowy wymiar KSOW zapewnia przede wszystkim współpraca z Europejską Siecią Obszarów Wiejskich i krajowymi sieciami państw członkowskich UE działającymi na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach KSOW utworzona została również *Sieć na rzecz Innowacji w Rolnictwie i na Obszarach Wiejskich* (SIR) w celu lepszego powiązania nauki z praktyką. KSOW przyczynia się, w oparciu o potencjał i efekty pracy SIR, do pozyskiwania i upowszechniania informacji o innowacyjnych rozwiązaniach wprowadzonych do praktyki w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym.

Ponadto, w okresie programowania na lata 2014-2020, plan działania KSOW obejmuje również działania informacyjno-promocyjne ujęte w *Planie komunikacyjnym*.

Nad działalnością KSOW czuwa grupa robocza ds. KSOW, która jest organem pomocniczym Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie funkcjonowania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Grupa robocza składa się z przedstawicieli różnych instytucji i organizacji działających na rzecz obszarów wiejskich lub mających wpływ na ich rozwój.

W ramach grupy roboczej ds. KSOW działają grupy tematyczne, które ją wspierają w rozwiązywaniu konkretnych zagadnień.

W ramach KSOW funkcjonuje portal internetowy (<https://ksow.pl>), który jest narzędziem służącym do efektywnego i szybkiego przekazywania informacji i wiedzy na temat rozwoju obszarów wiejskich w Polsce i w Europie oraz budowania sieci kontaktów pomiędzy partnerami sieci i innymi podmiotami zaangażowanymi w działania na rzecz rozwoju wsi.

2. Logika interwencji krajowej sieci obszarów wiejskich

Logika interwencji KSOW została zaprojektowana w odpowiedzi na konkretne potrzeby polityki rozwoju obszarów wiejskich określone w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, które mogą być wspierane przez Sieć.

Logika interwencji KSOW zawiera priorytety PROW na lata 2014-2020, które stanowią cele tematyczne Sieci, i obrazuje powiązania pomiędzy celami KSOW a działaniami planu działania, za pomocą których cele mogą być osiągnięte. Cele KSOW zostały określone w art. 54 ust. 2 rozporządzenia 1305/2013, co oznacza, że są one wspólne dla wszystkich sieci obszarów wiejskich działających na terenie UE. W związku z powyższym zostały one również wskazane w PROW 2014-2020.

Założeniem logiki interwencji KSOW jest efektywne i skuteczne osiągnięcie celów KSOW oraz wspieranie realizacji priorytetów Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2014-2020.

Tab. Logika interwencji KSOW

LOGIKA INTERWENCJI KSOW		
Priorytety PROW	Cele KSOW	Działania KSOW
<p>I. Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich</p> <p>II. Zwiększanie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonej gospodarki leśnej</p> <p>III. Wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie</p>	<p>Cel 1. Zwiększenie udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich</p>	<p>3. Gromadzenie przykładów operacji realizujących poszczególne priorytety Programu</p> <p>6. Ułatwianie wymiany wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich oraz wymiana i rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz tego rozwoju.</p> <p>7. Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW)</p> <p>9. Wspieranie współpracy w sektorze rolnym i realizacji przez rolników wspólnych inwestycji</p> <p>13: Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich</p>
	<p>Cel. 2 Podniesienie jakości realizacji Programu</p>	<p>1. Rozpowszechnianie informacji na temat wyników monitoringu i oceny realizacji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014-2020</p> <p>3. Gromadzenie przykładów operacji realizujących poszczególne priorytety Programu</p>

<p>IV. Odtwarzanie, ochrona i wzmocnienie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem</p> <p>V. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym</p>		<p>7. Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW)</p> <p>8. Plan komunikacyjny PROW 2014-2020</p> <p>10: Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą</p> <p>12: Identyfikacja, gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich</p>
<p>VI. Wspieranie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich</p>	<p>Cel 3. Informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym</p>	<p>1. Rozpowszechnianie informacji na temat wyników monitoringu i oceny realizacji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014-2020</p> <p>7. Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW)</p> <p>8. Plan komunikacyjny PROW 2014-2020</p> <p>10: Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą</p> <p>13: Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich</p>
	<p>Cel 4. Wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich</p>	<p>2. Działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich</p> <p>5. Poszukiwanie partnerów KSOW do współpracy w ramach działania „Współpraca”, o którym mowa w art. 3 ust.1 pkt. 13 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020 oraz ułatwianie tej współpracy</p> <p>7. Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW)</p> <p>8. Plan komunikacyjny PROW 2014-2020 dla działań: M16 - „Współpraca” oraz M01 - „Transfer wiedzy”</p>

	<p>Cel 5. Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym kreowania miejsc pracy na terenach wiejskich</p>	<p>4. Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania (LGD), w tym zapewnianie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej</p> <p>7. Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW)</p> <p>11: Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu, w szczególności osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie</p>
--	---	---

3. Priorytety PROW 2014-2020

I. Wspieranie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich

Innowacyjność, definiowana jako nowe lub znacznie udoskonalone rozwiązania, stanowi szczególny obszar wsparcia w ramach programów UE na lata 2014-2020.

W związku z powyższym priorytet 1 ukierunkowany jest na wspieranie działań upowszechniających nowe lub znacznie ulepszone produkty, technologie, usługi oraz innowacyjne metody organizacji pracy, procesów produkcyjnych i metody marketingowe, stosowane w polskiej produkcji rolniczej, produkcji żywności czy gospodarce leśnej. W priorytet wpisują się także działania pozwalające na: identyfikowanie potrzeb i problemów wymagających zastosowania nowych rozwiązań, wspieranie tworzenia wielopodmiotowych partnerstw na rzecz innowacji, ze szczególnym uwzględnieniem grup operacyjnych EPI, przekazywanie informacji na temat prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych oraz pilotażowych wdrożeń. W ramach priorytetu realizowane są również przedsięwzięcia wspierające i upowszechniające innowacyjny rozwój obszarów wiejskich.

W priorytecie mieszczą się także inicjatywy wspierające przepływ wiedzy i informacji dotyczących zagadnień związanych z rolnictwem, produkcją żywności, leśnictwem oraz rozwojem obszarów wiejskich. Bardzo duże znaczenie ma także wspieranie wymiany doświadczeń oraz dobrych praktyk dotyczących powyższej tematyki.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich;

- b) wzmocnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów lepszego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników;
- c) wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa.

Zakres priorytetu dotyczy w szczególności następujących zagadnień:

- a) hodowli i chowu zwierząt;
- b) produkcji roślinnej, w tym również produkcji sadowniczej i warzywniczej;
- c) rolnictwa ekologicznego oraz pozostałych systemów jakości żywności;
- d) ochrony środowiska i klimatu, bioróżnorodności, efektywnego wykorzystania zasobów oraz łagodzenia presji środowiskowej przez produkcję rolniczą;
- e) racjonalnej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, w tym organizacji małej retencji i innych systemów pozwalających na gromadzenie wody;
- f) przetwórstwa rolno-spożywczego;
- g) krótkich łańcuchów dostaw żywności oraz innych form bezpośredniego dostarczania produktów żywnościowych do konsumentów;
- h) dywersyfikacji dochodów gospodarstw rolnych;
- i) wspierania cyfryzacji oraz digitalizacji;
- j) leśnictwa, agroleśnictwa;
- k) rozwoju obszarów wiejskich, w tym innowacji społecznych, gospodarki obiegu zamkniętego oraz podnoszenia jakości życia mieszkańców wsi poprzez dostęp do usług elektronicznych.

II. Zwiększanie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonej gospodarki leśnej

Priorytet służy poprawie sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych, głównie poprzez zwiększenie przychodów lub ograniczenie kosztów. Sposobem na zwiększenie przychodów jest modernizacja i wprowadzanie efektywnych rozwiązań w produkcji, poprawa jakości produktów i zwiększenie dostępu do rynku.

Wsparciu priorytetu służą również przedsięwzięcia promujące gospodarowanie lasami w sposób zrównoważony, w tym pozyskiwanie drewna oraz innych surowców w sposób zapewniający zachowanie wysokiej produktywności, ale także bogactwa biologicznego lasu, potencjału regeneracyjnego i żywotności.

Kluczowym czynnikiem poprawy rentowności i konkurencyjności gospodarstw są odpowiednie kwalifikacje. Umożliwiają one osiągnięcie przewagi konkurencyjnej na rynku i tworzenie stabilnych warunków do rozwoju gospodarstwa rolnego. Odpowiednie kwalifikacje i wiedza właścicieli oraz pracowników gospodarstw rolnych będą miały wpływ na modernizację gospodarstw i ich wyniki.

Nowe technologie i sposoby zarządzania w rolnictwie stają się coraz bardziej złożone. Rolnicy muszą stale rozwijać się i zdobywać wiedzę, która pozwoli na lepsze rozumienie mechanizmów rynkowych, w szczególności marketingu, łańcuchów dostaw i przewagi konkurencyjnej wynikającej z działalności grupowej. Znajomość nowatorskich form gospodarowania oraz zagadnień finansowych umożliwi podejmowanie decyzji, które zwiększą rentowność i konkurencyjność gospodarstwa.

Długoterminowa rentowność gospodarstwa rolnego, to także wsparcie młodych rolników. Wymiana pokoleń w sektorze rolnym jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na modernizację i konkurencyjność gospodarstw rolnych. W pomyślnej przemianie pokoleń ważną rolę odgrywa ciągle kształcenie i podnoszenie kompetencji potencjalnych następców.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także zróżnicowania produkcji rolnej;
- b) ułatwianie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń.

Zakres priorytetu obejmuje w szczególności następujące zagadnienia:

- a) promowanie rolnictwa precyzyjnego;
- b) promowanie rozwiązań produkcji przy mniejszym zużyciu wody;
- c) optymalizacja zużycia energii oraz ciepła, w tym wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii;
- d) dobre praktyki organizacyjne, działania z zakresu: produktu, procesu, organizacji i marketingu służące podniesieniu konkurencyjności produkcji;
- e) uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności;
- f) zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej na każdym etapie łańcucha dostaw albo gospodarki leśnej;
- g) scalanie gruntów;
- h) alternatywne źródła dochodów dla rolników (różnicowanie dochodów gospodarstw, usługi rolnicze);
- i) konkurencyjność małych gospodarstw rolnych;

- j) promocja form współpracy producentów rolnych;
- k) zrównoważona gospodarka leśna (świadome gospodarowanie drewnem jako zasobem naturalnym, ochrona i wzmocnienie biologicznej różnorodności w ekosystemach leśnych, utrzymywanie zdrowia i żywotności ekosystemów leśnych, gatunki rodzime i lokalne ekotypy w urządzaniu lasów, funkcje społeczno-ekonomiczne lasów).

III. Wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, promowanie dobrostanu zwierząt i zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Priorytet ma służyć rolnikom i producentom żywności w skuteczniejszym docieraniu do klientów, poprzez rozwijanie sprzedaży bezpośredniej, działań marketingowych i budowanie lepszych relacji z konsumentami.

Priorytet wspiera organizowanie łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych, a także poprawę ich jakości.

W priorytecie mieszczą się także działania wspierające gospodarstwa rolne w lepszym zarządzaniu ryzykiem oraz wzmocnieniu dobrostanu zwierząt.

Wsparciu tego priorytetu służą przedsięwzięcia promujące systemy jakości żywności, produkty lokalne i tradycyjne oraz budujące świadomość producentów, konsumentów i organizatorów systemów krótkich łańcuchów dostaw, ich znaczenia i potencjału rynkowego.

W ramach priorytetu mieszczą się także pomysły i inicjatywy wspierające integrację poziomą rolników, czyli działania wspólne, zespołowe, pozwalające na osiągnięcie korzyści skali, oraz integrację pionową, czyli działania umożliwiające podejmowanie przez rolników wyzwań związanych z udziałem w kolejnych etapach łańcucha żywnościowego takich jak przetwórstwo na małą skalę czy sprzedaż bezpośrednio do konsumenta.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe;
- b) wspieranie zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem w gospodarstwach.

Zakres priorytetu dotyczy w szczególności następujących zagadnień:

- a) wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, obejmujące:
 - rozwijanie form sprzedaży w KŁŻ (krótkie łańcuch dostaw żywności);
 - marketing produktów rolnych, w tym: promocja żywności certyfikowanej, budowanie i rozpoznawalność marki produktów, kształcenie konsumentów;

- systemy jakości żywności (żywność wysokiej jakości, certyfikacja żywności, znakowanie żywności, żywność ekologiczna);
 - małe przetwórstwo, produkty lokalne, tradycyjne (chronione nazwy pochodzenia, chronione oznaczenia geograficzne, gwarantowane tradycyjne specjalności itp.);
 - sieć współpracy podmiotów uczestniczących w łańcuchu dostaw (formy współpracy pomiędzy producentami, podmiotami zajmującymi się przetwórstwem a konsumentami);
 - optymalizację wykorzystania zasobów środowiska naturalnego;
- b) promowanie oraz poprawa ochrony zdrowia i dobrostanu zwierząt;
- c) zarządzanie ryzykiem w gospodarstwie obejmujące:
- dywersyfikację struktury produkcji, dobór odmian, zabiegi uprawowe, nawadnianie, profilaktykę w chowie zwierząt;
 - dywersyfikację dochodów (świadczenie usług przy wykorzystaniu zasobów gospodarstwa, agroturystyka, praca poza gospodarstwem);
 - integrację w grupach producenckich, kontraktacje, wykorzystanie kontraktów terminowych;
 - ubezpieczenia, w tym komercyjne i wzajemne.

IV. Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem

Priorytet dotyczy odtwarzania, ochrony i wzbogacania różnorodności biologicznej, środowiska przyrodniczego i krajobrazu obszarów wiejskich. Służą temu wszelkie działania wspierające wykorzystywanie zasobów środowiska przyrodniczego w procesie produkcji rolnej i gospodarki leśnej, które zapewniają wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem.

Priorytet wspierają projekty promujące zachowanie różnorodności biologicznej na terenach rolnych i leśnych, a także zachowanie i odtwarzanie zagrożonych gatunków roślin i zwierząt.

Ponadto w priorytet wpisują się wszelkie działania ograniczające degradację środowiska, w tym procesy erozyjne gleby, a sprzyjające ochronie jakości wód i przywróceniu zniszczonej glebie jej dawnej wartości przyrodniczej. Mieszczą się w nim także inicjatywy i przedsięwzięcia promujące racjonalną gospodarkę nawozami i środkami ochrony roślin, w tym wykorzystywanie metod ekologicznych i naturalnych.

Priorytet IV oznacza wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, który łączy potrzeby rozwoju gospodarczego z koniecznością ochrony i zapobiegania dalszej degradacji środowiska przyrodniczego.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów;
- b) poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów;
- c) zapobieganie erozji gleby i poprawa gospodarowania glebą.

Zakres priorytetu obejmuje w szczególności następujące zagadnienia:

- a) zachowanie różnorodności biologicznej w przestrzeni rolniczej (zadrzewienia śródpolne i przydrożne, pasy roślin kwitnących w celu przyciągnięcia owadów zapylających, oczka wodne i torfowiska, miedze, ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk, ochrona ekosystemów łąkowych);
- b) zachowanie różnorodności biologicznej na terenach leśnych (zachowanie starodrzewów, martwego drewna oraz torfowisk i polan_śródleśnych);
- c) prawidłowa gospodarka leśna/zalesianie, odstępstwa od monokultur na rzecz drzewostanów mieszanych, zachowanie (ochrona) istniejących lasów - szczególnie lasów pierwotnych;
- d) ochrona i renaturyzacja mokradeł;
- e) zachowanie elementów krajobrazu rolniczego nieużytkowanego rolniczo;
- f) ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000 i poza obszarami Natura 2000;
- g) tworzenie i odtwarzanie stref buforowych;
- h) zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin i zwierząt (odmiany regionalne, amatorskie, gatunki zagrożone erozją genetyczną, rodzime rasy zwierząt hodowlanych, rasy odtwarzane, gatunki cenne kulturowo);
- i) ochrona i poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych, w tym racjonalna gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin;
- j) ochrona gleb przed erozją (prawidłowe zabiegi agrotechniczne, płodozmian);
- k) odtwarzanie zdegradowanych gleb.

V. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

Priorytet służy zrównoważonemu i przyjaznemu naturze gospodarowaniu zasobami naturalnymi, w sektorze rolnym i powiązanych z nim branżach, w szczególności poprawie efektywności zużycia wody oraz energii i ciepła. Dotyczy także przedsięwzięć, które mają wpływ na zwiększenie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.

W priorytecie mieszczą się działania, które wspierają ograniczenie emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa i przetwórstwa spożywczego.

W ramach priorytetu promowane są takie zabiegi agrotechniczne, które przyczyniają się do pochłaniania większej ilości dwutlenku węgla z atmosfery i wspierają prawidłowe gospodarowanie gruntami rolnymi. Sprzyja to łagodzeniu zmian klimatycznych przy równoczesnym dostosowywaniu do nich produkcji rolnej.

W priorytecie mieszczą się również inicjatywy wspierające ochronę lasów, w szczególności lasów pierwotnych oraz zrównoważoną gospodarkę leśną.

Priorytet obejmuje przedsięwzięcia poprawiające wykorzystanie materiałów odpadowych, produktów ubocznych i pozostałości niespożywczych z produkcji rolnej oraz przetwórstwa spożywczego dla celów biogospodarki.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie;
- b) poprawa efektywności wykorzystania energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym;
- c) ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów i pozostałości oraz innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki;
- d) redukcja emisji gazów cieplarnianych i amoniaku z rolnictwa;
- e) promowanie ochrony pochłaniaczy dwutlenku węgla oraz pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie.

Zakres priorytetu obejmuje w szczególności następujące zagadnienia:

- a) optymalizacja zużycia wody w rolnictwie i przemyśle spożywczym (promowanie rozwiązań produkcji przy mniejszym zużyciu wody);
- b) zarządzanie wodami opadowymi (różne formy retencji, zabiegi agrotechniczne sprzyjające retencji wody, rozwój infrastruktury zieleni);
- c) rola systemów melioracyjnych w rolnictwie i na obszarach wiejskich;

- d) optymalizacja zużycia energii oraz ciepła, w tym wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, termoizolacja budynków mieszkalnych i gospodarczych;
- e) biogospodarka (wykorzystanie produktów ubocznych, odpadów i pozostałości oraz innych surowców niespożywczych, dla celów biogospodarki);
- f) recykling substancji odżywczych;
- g) redukcja emisji gazów cieplarnianych i amoniaku z rolnictwa;
- h) prawidłowe gospodarowanie gruntami rolnymi, renowacja zaniedbanych łąk, uprawy śródplonowe, uprawy okrywowe, wykorzystanie postępu biologicznego, zapewnienie roślinom prawidłowych warunków wzrostu i rozwoju, prawidłowe zabiegi agrotechniczne, w tym nawożenie;
- i) promowanie gospodarki o obiegu zamkniętym.

VI. Wspieranie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

Priorytet ma służyć mieszkańcom obszarów wiejskich poprzez promocję i wzmocnienie zrównoważonego rozwoju terytorialnego, opartego o zasoby kulturowe i przyrodnicze regionu. W ramach priorytetu realizowane mogą być działania, które sprzyjają ograniczaniu ubóstwa oraz rozwojowi gospodarczemu, także z wykorzystaniem podejścia LEADER. Priorytet wspiera działania na rzecz dywersyfikacji gospodarki wiejskiej, tj. takie, które zwiększają poziom zatrudnienia w sektorach pozarolniczych, w tym wykorzystujących technologie IT.

W ramach priorytetu promowane mogą być przedsięwzięcia, które wspierają inicjatywy oddolne w zakresie rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich oraz rewitalizacji wsi, koncepcję smart village czy też promujące potencjał turystyczny obszarów wiejskich.

Ważnym elementem są również działania polegające na współpracy w oparciu o dziedzictwo kulturowe, społeczne i przyrodnicze polskiej wsi.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza także zwiększenie dla mieszkańców wsi dostępu do wysokiej jakości dóbr i usług w zakresie kultury, zdrowia, edukacji i nowych technologii. Służyć temu może rozwój sieci połączeń miasto – wieś.

Priorytet wspiera działania na rzecz włączenia, w życie społeczności i w gospodarce, mieszkańców wsi z grup defaworyzowanych, zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem, poprzez zwiększenie ich aktywności zawodowej i społecznej umożliwiające im pełne wykorzystanie własnego potencjału.

Starzenie się społeczeństwa powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze. Wsparcie i promocja tego typu usług na obszarach wiejskich przyczyni się do niwelowania nierówności w dostępie do usług opiekuńczych, a także do włączenia społecznego osób starszych i niesamodzielnych.

Ważnym elementem rozwoju gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu jest także zwiększenie poczucia odpowiedzialności społecznej w sektorze biznesu oraz promocja innowacji społecznych na rzecz osób w trudnej sytuacji ekonomiczno-społecznej.

Cele szczegółowe priorytetu:

- a) ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy;
- b) wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;
- c) zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Zakres priorytetu obejmuje w szczególności następujące zagadnienia:

- a) promowanie przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy (dywersyfikacja działalności gospodarczej, stymulowanie zatrudnienia na własny rachunek i rozwoju małych przedsiębiorstw, promocja agroturystyki, promocja elastycznego zatrudnienia, promocja sprawdzonych pomysłów w na biznes na wsi);
- b) budowanie marki terytorialnej;
- c) Leader / RLKS, odnowa wsi, smart village;
- d) upowszechnianie wiedzy w zakresie planowania rozwoju lokalnego;
- e) wsparcie tworzenia sieci współpracy dotyczącej rolnictwa i obszarów wiejskich;
- f) ułatwianie dostępu do usług publicznych (transport, kultura, edukacja, zdrowie);
- g) aktywizacja społeczna i integracja mieszkańców obszarów wiejskich;
- h) włączenie społeczne, przeciwdziałanie wszelkiej dyskryminacji i wykluczeniu;
- i) przeciwdziałanie skutkom długotrwałego pozostawania bez pracy, walka z ubóstwem;
- j) przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom demograficznym na obszarach wiejskich (promocja obszarów wiejskich jako miejsca do życia i rozwoju zawodowego);
- k) wspieranie rozwoju społeczeństwa cyfrowego na obszarach wiejskich (rozwój kompetencji cyfrowych: informatycznych, informacyjnych i funkcjonalnych).

4. Opis działań Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

Działania KSOW zostały określone w art. 54 ust. 3 lit. b rozporządzenia 1305/2013, co oznacza, że są one wspólne dla wszystkich sieci obszarów wiejskich działających na terenie Unii Europejskiej. W efekcie zostały również wskazane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Są to działania podstawowe, oznaczone numerami od 1 do 9. Poza działaniami podstawowymi, każdy kraj członkowski opracowując plan działania miał możliwość zorganizowania badania ankietowego wśród partnerów KSOW w celu zebrania propozycji dodatkowych działań, innych niż wymienione w art. 54 ust. 3 lit. b rozporządzenia 1305/2013. Propozycje dodatkowych działań mogły też zgłaszać JW. Na podstawie zebranych propozycji zostały wybrane działania dodatkowe od numeru 10 do 13.

Każde z działań Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich zawarte w planie działania KSOW może wspierać dowolny priorytet Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Działania, w zakresie operacji partnerów KSOW, są realizowane w formach wskazanych w dokumentach konkursowych stanowiących załączniki do ogłoszenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o konkursie dla partnerów KSOW na dany rok lub lata.

Natomiast działania w zakresie operacji własnych JW mogą być realizowane, w szczególności, w następujących formach:

- 1) szkolenie / seminarium / warsztat / spotkanie;
- 2) wyjazd studyjny;
- 3) konferencja / kongres;
- 4) targi / impreza plenerowa / wystawa;
- 5) stoisko wystawiennicze / punkt informacyjny na targach / imprezie plenerowej / wystawie;
- 6) publikacja / materiał drukowany;
- 7) prasa;
- 8) audycja / film / spot odpowiednio w radiu i telewizji;
- 9) analiza / ekspertyza / badanie;
- 10) konkurs / olimpiada;
- 11) informacje i publikacje w internecie.

Przy czym wszystkie formy muszą być adekwatne, tj. właściwie dopasowane do celu i zakresu operacji, grupy docelowej, do której adresowana jest operacja, a także do założonych efektów. Niektóre formy operacji mogą być realizowane tylko w formule stacjonarnej lub on-line, a niektóre w formie mieszanej.

Działania, w zakresie operacji partnerów KSOW, obejmują zakresy tematyczne wskazane w ogłoszeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o konkursie dla partnerów KSOW na dany rok lub lata.

Działania w zakresie operacji własnych JW obejmują zagadnienia wskazane w zakresach priorytetów.

4.1. Działanie 1: Rozpowszechnianie informacji na temat wyników monitoringu i oceny realizacji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014-2020

Działanie ma służyć rozpowszechnianiu informacji na temat wyników realizacji PROW 2014-2020. Powyższe wynika z konieczności przekazywania aktualnej informacji o wynikach monitoringu realizacji PROW 2014-2020 i oceny realizacji jego działań ogółowi społeczeństwa, Komisji Europejskiej i innym instytucjom.

Działanie realizuje dwa cele KSOW:

- cel nr 2 – *Podniesienie jakości realizacji Programu;*
- cel nr 3 – *Informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym.*

Działanie jest realizowane przez IZ,JC i ARiMR.

4.2. Działanie 2: Działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla doradców i służb wspierających wdrażanie innowacji na obszarach wiejskich

Działanie ma służyć wspieraniu tworzenia oraz funkcjonowania sieci kontaktów pomiędzy osobami i podmiotami zaangażowanymi oraz zainteresowanymi wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich. Działanie służy również wspieraniu przepływu branżowej i specjalistycznej wiedzy i informacji, wspieraniu wymiany doświadczeń i dobrych praktyk, a także identyfikacji potrzeb praktyki i obszarów problemowych wymagających zastosowania nowych rozwiązań – w zakresie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Działanie realizuje cel KSOW nr 4 – *Wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, CDR i WODR.

4.3. Działanie 3: Gromadzenie przykładów operacji realizujących poszczególne priorytety Programu

Działanie ma służyć identyfikacji, gromadzeniu i upowszechnianiu przykładów operacji zrealizowanych i sfinansowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Dzięki temu działaniu mieszkańcy wsi i małych miast oraz rolnicy będą mogli zapoznać się z pomysłami, które zostały zrealizowane oraz rozwiązaniami, które zostały już wdrożone, inaczej mówiąc są możliwe do stosowania i wspierają szeroko rozumiany rozwój obszarów wiejskich.

Przykłady projektów zidentyfikowanych i zgromadzonych w ramach działania 3 muszą być opisane w formularzu projektu realizującego priorytety PROW 2014-2020 znajdującym się na

portalu KSOW. W przypadku operacji realizowanej w ramach działania 3, formularz projektu realizującego priorytety PROW należy obowiązkowo przesłać do JC.

Opisy projektów sfinansowanych z PROW będą publikowane w bazie na portalu KSOW.

Efektom realizacji operacji w działaniu 3 powinny być zidentyfikowane i upowszechnione opisy przykładów projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych działań PROW.

Działanie realizuje dwa cele KSOW:

- cel nr 1 – *Zwiększenie udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich;*
- cel nr 2 – *Podniesienie jakości realizacji Programu.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.4. Działanie 4: Szkolenia i działania na rzecz tworzenia sieci kontaktów dla Lokalnych Grup Działania (LGD), w tym zapewnianie pomocy technicznej w zakresie współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej

Lokalne grupy działania to partnerstwa budowane w oparciu o wiedzę i doświadczenie przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Leader jest oddolnym, partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym przez lokalne grupy działania.

Lokalna grupa działania wdraża opracowaną wspólnie przez mieszkańców lokalną strategię rozwoju poprzez realizację projektów przyczyniających się do osiągnięcia celów tej strategii. Projekty, często innowacyjne, realizowane są w oparciu o zasoby społeczne, przyrodnicze, kulturowe, historyczne danego obszaru.

Takie oddolne podejście wzmacnia spójność podejmowanych lokalnie decyzji, podnosi jakość zarządzania i przyczynia się do wzmocnienia kapitału społecznego w społecznościach wiejskich. Pomocne w osiągnięciu tych celów są również projekty współpracy międzyterytorialnej lub międzynarodowej.

Działanie zatem ma służyć wsparciu lokalnych grup działania w wymianie doświadczeń i dobrych praktyk, a także podnoszeniu kompetencji, które są niezbędne do realizacji ich zadań w szczególności związanych z lokalnymi strategiami rozwoju, doradztwem na rzecz potencjalnych wnioskodawców i prowadzeniem oceny projektów. W ramach działania 4 mieszczą się przedsięwzięcia polegające na poszukiwaniu partnerów krajowych i zagranicznych do współpracy międzyterytorialnej i międzynarodowej.

Odbiorcami tego działania nie są lokalne grupy rybackie, ich pracownicy i inne osoby wykonujące zadania na rzecz tych grup (z wyłączeniem wielofunduszowych LGD działających w obszarze PROW).

Działanie realizuje cel KSOW nr 5 – *Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym kreowania miejsc pracy na terenach wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.5. Działanie 5: Poszukiwanie partnerów KSOW do współpracy w ramach działania „Współpraca”, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 13 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020 oraz ułatwianie tej współpracy

Działanie ma służyć identyfikacji i aktywizacji potencjalnych członków grup operacyjnych EPI w kierunku tworzenia wielopodmiotowych partnerstw na rzecz innowacji oraz realizacji wspólnych projektów w ramach działania "Współpraca". Działanie służy również pomocy w tworzeniu grup operacyjnych EPI oraz wsparciu w tworzeniu projektów i wniosków aplikacyjnych tych grup, w szczególności poprzez przekazywanie wiedzy, informacji oraz wytycznych w tym zakresie. W ramach działania mogą być realizowane przedsięwzięcia służące promocji grup operacyjnych EPI, dobrych praktyk realizowanych przez te grupy oraz upowszechnianiu informacji o projektach realizowanych przez te grupy, a także efektach tych projektów. Operacje realizowane w ramach działania mogą wspierać również przedsięwzięcia dotyczące nawiązywania kontaktów pomiędzy grupami operacyjnymi EPI, a także pomiędzy grupami oraz osobami i instytucjami zaangażowanymi w rozwój innowacyjności sektora rolno-spożywczego, leśnictwa oraz obszarów wiejskich.

Działanie realizuje cel KSOW nr 4 – *Wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, CDR, WODR i partnerów KSOW.

4.6. Działanie 6: Ułatwianie wymiany wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich oraz wymiana i rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz tego rozwoju

Działanie ma służyć wymianie wiedzy pomiędzy różnymi środowiskami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich, promowaniu integracji i współpracy między nimi. Grupa docelowa, do której adresowane są operacje w działaniu 6, musi obejmować różne środowiska, które są związane z określonym obszarem tematycznym (w szczególności: instytuty naukowe / badawcze, uczelnie, samorządy, podmioty gospodarcze / NGO, LGD, podmioty doradztwa rolniczego, rolnicy).

Operacje realizowane w działaniu 6 poza przedsięwzięciami dotyczącymi wymiany wiedzy pomiędzy różnymi podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich, muszą uwzględniać rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz tego rozwoju. W Polsce istnieje

baza instytucji ułatwiająca wypracowanie rozwiązań potrzebnych dla rozwoju wsi i rolnictwa i ich transfer do praktyki oraz upowszechnienie aktualnej wiedzy niezbędnej w prowadzeniu działalności, w szczególności rolniczej. Istnieje także bogate zaplecze szkolnictwa wyższego oraz instytucji naukowo-badawczych działających w tym obszarze. Wszystkie one mogą dostarczać oraz upowszechniać nowe rozwiązania i wiedzę.

Działanie realizuje cel KSOW nr 1 – *Zwiększenie udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.7. Działanie 7: Współpraca z Europejską Siecią na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Działanie ma służyć współpracy z ESROW w celu wymiany informacji na temat polityki rozwoju obszarów wiejskich w państwach członkowskich, efektywnego wdrażania PROW 2014-2020 oraz rozpowszechniania dobrych praktyk w zakresie jego wdrażania. Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich została utworzona w 2008 r. przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej w celu skutecznego wspierania Państw Członkowskich we wdrażaniu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich. ESROW koncentruje się na łączeniu obszarów wiejskich Europy i służy jako platforma do wymiany doświadczeń z działań PROW, a także pomysłów na ich udoskonalenie. Do głównych interesariuszy ESROW należy zaliczyć krajowe sieci obszarów wiejskich, władze państw członkowskich, lokalne grupy działania i inne organizacje zainteresowane rozwojem obszarów wiejskich w perspektywie unijnej. Realizacja działania przyczyni się do identyfikowania i zbierania przykładów udanych projektów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich w całej UE, wspierania działalności KSOW, promowania współpracy międzynarodowej pomiędzy LGD oraz przygotowywania opracowań analitycznych np. na temat szerszych korzyści płynących z rolnictwa (dobra publiczne), jak i tematów z zakresu leśnictwa, rolnictwa społecznego i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. W ramach działania możliwe jest także prowadzenie współpracy dotyczącej rozwoju obszarów wiejskich w ramach Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego (SUEMB). W planie działania ww. strategii przewidziano między innymi działanie *Zwiększenie łącznych skutków programów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich* (ang. Enhance the combined effects of the rural development programme).

Działanie realizuje wszystkie cele KSOW.

Działanie jest realizowane przez IZ i JC.

4.8. Działanie 8: Plan komunikacyjny PROW 2014-2020

Działanie ma służyć informowaniu i reklamie PROW 2014-2020, jego rezultatów i wkładu Wspólnoty w jego realizację oraz informowaniu i reklamie nowego okresu programowania (2023-2027).

Realizacja działania umożliwi realizację zadań, o których mowa w art. 66 ust. 1 lit. i rozporządzenia nr 1305/2013. Dzięki temu działaniu zwiększy się liczba poprawnie złożonych wniosków o przyznanie pomocy, wzrośnie świadomość o współfinansowaniu Programu ze środków UE.

Działanie obejmuje następujące zakresy tematyczne:

- 1) ogólne informacje dotyczące Programu;
- 2) możliwości uzyskania dofinansowania, w tym informowanie o zasadach wdrażania i warunkach udzielenia pomocy, przygotowania i wypełnienia wniosków o przyznanie pomocy i o płatność, biznesplanów, oraz terminach naborów wniosków o dofinansowanie;
- 3) zobowiązania beneficjentów wynikające z umów i sankcje związane z ich niezrealizowaniem;
- 4) informowanie o roli odgrywanej przez UE w Programie, w tym wizualizacja Programu;
- 5) rezultaty PROW 2014-2020;
- 6) przykłady zrealizowanych operacji w ramach Programu;
- 7) nowy okres programowania (2023-2027).

Działanie realizuje następujące cele KSOW:

- cel KSOW nr 2 – *Podniesienie jakości wdrażania PROW;*
- cel KSOW nr 3 – *Informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym;*
- cel KSOW nr 4 – *Wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ i podmioty zaangażowane w realizację strategii komunikacji (ARiMR, KOWR, samorządy województw).

4.9. Działanie 9: Wspieranie współpracy w sektorze rolnym i realizacji przez rolników wspólnych inwestycji

Działanie ma służyć wspieraniu współpracy rolników i realizacji wspólnych przedsięwzięć. Działanie ma także wspierać współpracę pomiędzy rolnikami a animatorami wspierającymi rolników. Kluczowe jest zwiększanie zainteresowania producentów rolnych zrzeszaniem się w grupy producenckie, spółdzielnie rolnicze, tworzenie wspólnych struktur handlowych, partnerstw lub innych form powiązań organizacyjnych i współpracy przyczyniających się do możliwości wspólnego składania wniosków o przyznanie pomocy i wspólnej realizacji przedsięwzięć. Operacje realizowane w ramach działania mogą wspierać również przedsięwzięcia dotyczące wspólnego ubiegania się producentów rolnych o certyfikaty i oznaczenia produktów żywnościowych. Mieszczą się tu również przedsięwzięcia z zakresu badań dotyczących barier oraz szans jakie stwarza wspólne działanie producentów rolnych.

Wspólne działanie wzmacnia pozycję producentów rolnych w łańcuchu żywnościowym, sprzyja zwiększaniu ich udziału w wartości dodanej. Współpraca z grupą producentów jest też

korzystna dla odbiorcy surowca ze względu na możliwość zapewnienia sobie: regularności dostaw, dostosowania ich wielkości do potrzeb, odpowiedniej i wyrównanej jakości surowca.

Działanie realizuje cel KSOW nr 1 – *Zwiększenie udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.10. Działanie 10: Organizacja i udział w targach, wystawach tematycznych na rzecz prezentacji osiągnięć i promocji polskiej wsi w kraju i za granicą

Działanie ma służyć promowaniu polskich i regionalnych producentów żywności, wytwórców produktów lokalnych, lokalnych twórców i artystów, a także poznanie wykorzystywanych na świecie rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w produkcji rolnej, metod produkcji, uprawy roślin i hodowli zwierząt. Działanie ma na celu organizację i udział w targach, imprezach plenerowych i wystawach tematycznych, a także organizację stoisk wystawienniczych i punktów informacyjnych na targach, imprezach plenerowych i wystawach, na których promowane są polskie produkty żywnościowe, ale także promowana jest kultura wiejska, dziedzictwo kulturowe, turystyka wiejska (w tym agroturystyka). Udział w targach, imprezach plenerowych i wystawach sprzyja wymianie doświadczeń, nawiązywaniu kontaktów. To także narzędzie promocji polskich produktów i usług na arenie międzynarodowej.

W zależności od rodzaju i tematyki targów, imprez plenerowych i wystaw różna może być funkcja i cel wzięcia w nich udziału. Działanie może zatem pełnić funkcję edukacyjną, aktywizacyjną i promocyjną.

Działanie realizuje dwa cele KSOW:

- cel nr 2 – *Podniesienie jakości realizacji Programu;*
- cel nr 3 – *Informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.11. Działanie 11: Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw służących włączeniu społecznemu, w szczególności osób starszych, młodzieży, niepełnosprawnych, mniejszości narodowych i innych osób wykluczonych społecznie

Działanie to ma sprzyjać aktywizacji społeczności wiejskich poprzez angażowanie partnerów społecznych i gospodarczych w planowanie i realizację lokalnych inicjatyw. Kluczowe jest zachęcanie mieszkańców obszarów wiejskich do nawiązywania współpracy i zrzeszania się.

Działanie służy także budowaniu zasobów wiedzy i doświadczeń organizacji formalnych i nieformalnych działających na obszarach wiejskich.

Szczególnie ważne jest wykorzystanie potencjału młodzieży, który powinien owocować rozwojem postaw przedsiębiorczych, a w dalszej perspektywie prowadzić do rozwoju działalności gospodarczej na wsi. Niezwykle istotna z punktu widzenia celów PROW w perspektywie finansowej 2014-2020 jest aktywizacja osób starszych oraz osób wykluczonych społecznie np. osób chorych, niepełnosprawnych ruchowo oraz intelektualnie, mniejszości narodowych, których potencjał, zwłaszcza w środowisku wiejskim, nie jest wykorzystywany w ogóle lub jest wykorzystywany w sposób znikomy.

Działanie realizuje cel KSOW nr 5 – *Aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania inicjatyw w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym kreowania miejsc pracy na terenach wiejskich.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.12. Działanie 12: Identyfikacja, gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich

Działanie ma służyć upowszechnianiu wśród potencjalnych beneficjentów i beneficjentów PROW 2014-2020 skutecznych rozwiązań wspierających rozwój obszarów wiejskich.

Rozwiązania te mogą się opierać nie tylko na możliwościach jakie daje PROW, ale także na różnych innych funduszach, tym samym zapewniając im komplementarność i synergię.

Działanie 12 ma zatem szerszy wymiar niż działanie 3. Mieszczą się tu inicjatywy i projekty mające na celu identyfikację, gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk dotyczących różnorodnych tematów i form realizacji. Działanie polega na gromadzeniu informacji o przedsięwzięciach mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich zrealizowanych i sfinansowanych w ramach różnych funduszy, w tym ze środków własnych. Dzięki temu działaniu szeroka publiczność, w tym ostateczni odbiorcy Programu, będą mogli zapoznać się z rozwiązaniami, które zostały już wdrożone i są możliwe do stosowania.

Przykłady projektów zidentyfikowanych i zgromadzonych w ramach działania 12 muszą być opisane w formularzu projektu realizującego priorytety PROW 2014-2020 znajdującym się na portalu KSOW. W przypadku operacji realizowanej w ramach działania 12, formularz projektu realizującego priorytety PROW należy obowiązkowo przesłać do JC KSOW.

Działanie realizuje cel KSOW nr 2 – *Podniesienie jakości realizacji Programu.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

4.13. Działanie 13: Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Działanie ma służyć uzyskaniu równowagi ekonomicznej, przyrodniczej i społecznej na obszarach wiejskich. Promocja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich zakłada wspieranie zróżnicowanej działalności gospodarczej oraz kształtowanie jej w sposób zapewniający zachowanie walorów środowiskowych i kulturowych, poprawę warunków życia oraz zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorcom dostępu do usług, a także rozwój funkcji kulturowych i społecznych wsi.

W ramach działania mieszczą się przedsięwzięcia i inicjatywy promujące wykorzystanie potencjału rolnictwa i obszarów wiejskich w celu zmniejszenia ubóstwa na obszarach wiejskich oraz wspierania dywersyfikacji dochodów miejscowej ludności.

Zrównoważony rozwój ma na celu zapewnienie żywotności regionów wiejskich przy jednoczesnym podnoszeniu jakości życia mieszkańców, możliwości mieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej na obszarach wiejskich z wykorzystaniem zasobów odnawialnych, przy jednoczesnym zachowaniu zasobów naturalnych dla przyszłych pokoleń.

Realizacja działania przyczyni się do rozwoju współpracy regionalnej i budowania partnerskich relacji ze społecznością lokalną. Zachowane i wypromowane zostanie dziedzictwo kulturowe, kulinarne i przyrodnicze na obszarach wiejskich. Realizowane w ramach działania projekty dadzą możliwość eksponowania wartości polskiej kultury, z jej regionalną różnorodnością i dziedzictwem lokalnych społeczności z jednej strony, a poprawą jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich z drugiej. Działanie może być wykorzystane do promocji funkcji społecznych i pozarolniczych gospodarstw rolnych, wpływających na poprawę życia na obszarach wiejskich, promowanie zdrowego stylu życia, aktywnego wypoczynku, ale także promocji postaw ekologicznych, w tym związanych z ochroną środowiska, przeciwdziałaniem i adaptacją do zmian klimatu etc.

Działanie realizuje dwa cele KSOW:

- cel nr 1 – *Zwiększenie udziału zainteresowanych stron we wdrażaniu inicjatyw na rzecz rozwoju obszarów wiejskich;*
- cel nr 3 – *Informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i wsparciu finansowym.*

Działanie jest realizowane przez IZ, JC, JR i partnerów KSOW.

5. Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane przez instytucję zarządzającą, jednostkę centralną KSOW, jednostki regionalne, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, podmioty wdrażające, agencję płatniczą w ramach dwuletniego planu operacyjnego

5.1. Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane w ramach działań innych niż plan komunikacyjny

Operacje realizowane w ramach działań innych niż plan komunikacyjny powinny spełniać następujące warunki:

- 1) być zgodne z co najmniej jednym celem KSOW;
- 2) odpowiadać jednemu z priorytetów Programu;
- 3) mieścić się swoim zakresem w zakresie jednego z działań planu działania;
- 4) być realizowane na obszarze objętym PROW 2014-2020, co oznacza, że z tego obszaru powinna pochodzić grupa docelowa. Dopuszczalne jest jednak, aby w realizacji operacji uczestniczyły osoby spoza obszaru, z którego pochodzi grupa docelowa, czyli nie wchodzące w jej skład. Będzie to możliwe pod warunkiem, że udział takich osób w operacji zostanie uzasadniony pod kątem korzyści dla Polski, w tym zostanie wskazana wartość dodana dla grupy docelowej pochodzącej z Polski. Koszty mogą być ponoszone poza terytorium UE pod warunkiem że są konieczne do właściwego wdrożenia operacji. (art. 70 ust. 1, 2 lit. a oraz ust. 3 rozporządzenia 1303/2013).
- 5) zawierać koszty rodzajowo zgodne z kosztami, które zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy technicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 mogą być ponoszone w ramach dwuletniego planu operacyjnego, w tym zawierać koszty które są uzasadnione zakresem operacji i niezbędne do osiągnięcia jej celu oraz racjonalne;
- 6) grupa docelowa operacji została prawidłowo zidentyfikowana biorąc pod uwagę cel, zakres i przewidywane efekty realizacji operacji;
- 7) forma realizacji operacji jest adekwatna do celu operacji, zakresu i przewidywanych efektów realizacji operacji;
- 8) przewidywane efekty realizacji operacji (wskaźniki) są zgodne z celem KSOW i działaniem planu działania.

5.2. Warunki jakie powinny spełniać operacje realizowane w ramach planu komunikacyjnego

Operacje realizowane w ramach planu komunikacyjnego powinny spełniać następujące warunki:

- 1) być zgodne z co najmniej jednym celem KSOW;
- 2) odpowiadać co najmniej jednemu priorytetowi Programu;
- 3) być zgodne z co najmniej jednym celem głównym określonym w strategii komunikacji PROW 2014-2020;
- 4) być zgodne z co najmniej jednym celem szczegółowym określonym w strategii komunikacji PROW 2014-2020;
- 5) mieścić się swoim zakresem w zakresie jednego działania planu komunikacyjnego określonego w strategii komunikacji PROW 2014-2020;
- 6) dotyczyć działania / poddziałania PROW 2014-2020 wdrażanego przez jednostkę realizującą operację;
- 7) grupa docelowa operacji została prawidłowo zidentyfikowana biorąc pod uwagę wytyczne określone w strategii komunikacji PROW 2014-2020;
- 8) forma realizacji operacji (narzędzia komunikacji) jest adekwatna do grupy docelowej i działania planu komunikacyjnego, biorąc pod uwagę wytyczne określone w strategii komunikacji PROW 2014-2020;
- 9) przewidywane efekty realizacji operacji (wskaźniki) są zgodne z celem KSOW i działaniem planu komunikacyjnego oraz odpowiadają wskaźnikom określonym w rozdziale 4 (*Wskaźniki monitorowania realizacji działań*) w zakresie planu komunikacyjnego;
- 10) być realizowane na obszarze objętym Programem, a w przypadku realizacji poza tym obszarem, ale na terytorium UE, lub w przypadku wydatków ponoszonych poza terytorium UE – z zachowaniem wymagań określonych w rozporządzeniu nr 1303/2013 i wytycznych IZ w tym zakresie;
- 11) zawierać koszty rodzajowo zgodne z kosztami, które zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 września 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy technicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 mogą być ponoszone w ramach dwuletniego planu operacyjnego, w tym zawierać koszty które są uzasadnione zakresem operacji i niezbędne do osiągnięcia jej celu oraz racjonalne.

6. Wskaźniki monitorowania realizacji działań

W tabeli poniżej przedstawiono wskaźniki monitorowania realizacji działań KSOW w podziale na wskaźniki dotyczące działań informacyjnych i reklamowych PROW 2014-2020, tj. działania 8 planu działania KSOW – *Plan komunikacyjny*, oraz dotyczące pozostałych działań KSOW, a także uszczegółowienie wybranych danych (wskaźników) dotyczących planu działania.

Schemat II: WSPARCIE FUNKCJONOWANIA KRAJOWEJ SIECI OBSZARÓW WIEJSKICH ORAZ REALIZACJA PLANU DZIAŁANIA
Wskaźnik
REALIZACJA DZIAŁAŃ INFORMACYJNYCH I REKLAMOWYCH PROW 2014-2020 (DZIAŁANIE 8 PLANU DZIAŁANIA KSOW – PLAN KOMUNIKACYJNY)
Szkolenia / seminaria / inne formy szkoleniowe dla potencjalnych beneficjentów i beneficjentów
Uczestnicy szkoleń / seminariów / innych form szkoleniowych dla potencjalnych beneficjentów i beneficjentów
Konferencje
Uczestnicy konferencji
Szkolenia/ inne formy szkoleniowe dla pracowników punktów informacyjnych i doradców
Uczestnicy szkoleń/ innych form szkoleniowych dla pracowników punktów informacyjnych i doradców
Targi, wystawy, imprezy lokalne, regionalne, krajowe i międzynarodowe
Uczestnicy targów wystaw, imprez lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych
Tytuły publikacji wydanych w formie papierowej
Tytuły publikacji wydanych w formie elektronicznej
Artykuły / wkładki w prasie i w internecie
Audycje, programy, spoty w radio, telewizji i internecie
Słuchalność / oglądalność audycji, programów, spotów
Strona internetowa
Unikalni użytkownicy strony internetowej
Odwiedziny strony internetowej
Fora internetowe, media społecznościowe itp.
Unikalni użytkownicy forów internetowych, mediów społecznościowych itp.
Odwiedziny forów internetowych, mediów społecznościowych itp.

Konkursy
Uczestnicy konkursów
Udzielone konsultacje w punkcie informacyjnym PROW 2014-2020
Materiały promocyjne
REALIZACJA PLANU DZIAŁANIA KSOW W ZAKRESIE INNYM NIŻ DZIAŁANIA INFORMACYJNE I REKLAMOWE PROW 2014-2020
Szkolenia / seminaria / inne formy szkoleniowe
Uczestnicy szkoleń / seminariów / innych form szkoleniowych
Konferencje
Uczestnicy konferencji
Targi, wystawy, imprezy lokalne, regionalne, krajowe i międzynarodowe
Uczestnicy targów wystaw, imprez lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych
Krajowe wyjazdy studyjne
Uczestnicy krajowych wyjazdów studyjnych
Zagraniczne wyjazdy studyjne
Uczestnicy zagranicznych wyjazdów studyjnych
Tytuły publikacji wydanych w formie papierowej
Tytuły publikacji wydanych w formie elektronicznej
Artykuły / wkładki w prasie i w internecie
Audycje, programy, spoty w radio, telewizji i internecie
Słuchalność / oglądalność audycji, programów, spotów
Strona internetowa
Unikalni użytkownicy strony internetowej
Odwiedziny strony internetowej
Fora internetowe, media społecznościowe itp.
Unikalni użytkownicy forów internetowych, mediów społecznościowych itp.
Odwiedziny forów internetowych, mediów społecznościowych itp.
Konkursy
Uczestnicy konkursów
Materiały promocyjne

Działania / przedsięwzięcia organizowane przez Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD), w których uczestniczyła Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Działania / przedsięwzięcia organizowane przez Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD), w które Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich miała aktywny wkład
Działania / przedsięwzięcia organizowane przez Sieć Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa (EIP AGRI), w których uczestniczyła Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (SIR)
Działania / przedsięwzięcia organizowane przez Sieć Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa (EIP AGRI), w które Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (SIR) miała aktywny wkład
USZCZEGÓLOWIENIE WYBRANYCH DANYCH DOTYCZĄCYCH PLANU DZIAŁANIA
LICZBA NARZĘDZI KOMUNIKACYJNYCH KSOW
Wydarzenia organizowane przez KSOW (np. konferencje, spotkania, konkursy) skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji
Wydarzenia organizowane przez KSOW (np. konferencje, spotkania, konkursy) poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Wydarzenia organizowane przez KSOW (np. konferencje, spotkania, konkursy) poświęcone LGD, w tym wsparciu dla współpracy
Publikacje (np. ulotki, broszury, biuletyny, czasopisma, w tym e-publicacje) skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji
Publikacje (np. ulotki, broszury, biuletyny, czasopisma, w tym e-publicacje) poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Publikacje (np. ulotki, broszury, biuletyny, czasopisma, w tym e-publicacje) poświęcone LGD, w tym wsparciu dla współpracy
Inne narzędzia (np. strony internetowe, portale społecznościowe) skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji
Inne narzędzia (np. strony internetowe, portale społecznościowe) poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Inne narzędzia (np. strony internetowe, portale społecznościowe) poświęcone LGD, w tym wsparciu dla współpracy
Projekty, przykłady dobrych praktyk gromadzone i rozpowszechniane przez KSOW
LICZBA TEMATYCZNYCH I ANALITYCZNYCH WYMIAN ZORGANIZOWANYCH PRZY WSPARCIU KSOW
Tematyczne grupy robocze skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji

Tematyczne grupy robocze poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Tematyczne grupy robocze poświęcone LGD w tym wsparciu dla współpracy
Konsultacje z zainteresowanymi stronami skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji
Konsultacje z zainteresowanymi stronami poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Konsultacje z zainteresowanymi stronami poświęcone LGD, w tym wsparciu dla współpracy
Inne (np. szkolenia, forum internetowe) skoncentrowane na udostępnianiu i rozpowszechnianiu wyników Programu na podstawie systemu monitorowania i ewaluacji
Inne (np. szkolenia, forum internetowe) poświęcone doradcom i/lub usługom wsparcia innowacji
Inne (np. szkolenia, forum internetowe) poświęcone LGD, w tym wsparciu dla współpracy

7. Zakres i tryb sporządzania informacji i sprawozdań z realizacji planów

7.1. Półroczna informacja z realizacji dwuletniego planu operacyjnego

Półroczna informacja z realizacji dwuletniego planu operacyjnego zawiera:

- przebieg realizacji działań KSOW w ujęciu finansowym i ilościowym, w szczególności liczbę i wartość zrealizowanych operacji objętych dwuletnim planem operacyjnym;
- zalecenia i rekomendacje wojewódzkich grup roboczych KSOW, jeśli dotyczy.

Informacja półroczna sporządzana jest zgodnie z obowiązującym formatem, opracowanym i udostępnionym przez JC, i przekazywana jest w formie elektronicznej.

Informacja półroczna sporządzana jest według stanu na dzień 30 czerwca – w przypadku pierwszej i trzeciej oraz na dzień 31 grudnia – w przypadku drugiej informacji półrocznej z realizacji planu operacyjnego, narastająco od początku realizacji planu operacyjnego.

JW przekazują informację półroczną do JC w terminie 20 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzana jest informacja (JR przekazują ww. dokument zaopiniowany przez wojewódzką grupę roboczą).

JC przekazuje IZ informację półroczną w terminie 30 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzana jest informacja. Grupa robocza ds. KSOW opiniuje informację półroczną. Po zaopiniowaniu przez GR ds. KSOW informacja półroczna zamieszczana jest na portalu KSOW.

7.2. Dwuletnie sprawozdanie z realizacji dwuletniego planu operacyjnego

Dwuletnie sprawozdanie z realizacji dwuletniego planu operacyjnego zawiera:

- przebieg realizacji działań KSOW w ujęciu finansowym i ilościowym, w szczególności liczbę i wartość zrealizowanych operacji objętych dwuletnim planem operacyjnym;
- opis co najmniej:
 - 5 operacji (każda z innego działania KSOW), zrealizowanych w ramach planu operacyjnego, którego dotyczy sprawozdanie, zgodnie z formularzem projektu realizującego priorytety PROW 2014-2020, w przypadku IZ, JC, JR,
 - 2 operacji, zrealizowanych w ramach planu operacyjnego, którego dotyczy sprawozdanie, zgodnie z formularzem projektu realizującego priorytety PROW 2014-2020, w przypadku CDR, WODR, ARiMR;
 - 1 operacji zrealizowanej w ramach planu operacyjnego, którego dotyczy sprawozdanie, zgodnie z formularzem projektu realizującego priorytety PROW 2014-2020, w przypadku KOWR
- zalecenia i rekomendacje wojewódzkich grup roboczych KSOW (jeśli dotyczy).

Sprawozdania dwuletnie z realizacji planów operacyjnych sporządzane są zgodnie z obowiązującym formatem, opracowanym i udostępnionym przez jednostkę centralną KSOW, i przekazywane są w formie elektronicznej.

Sprawozdanie dwuletnie sporządzane jest według stanu na dzień 31 grudnia roku zamykającego dwuletni plan operacyjny, narastająco od początku realizacji planu.

JW przekazują sprawozdanie dwuletnie do JC w terminie 30 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzane jest sprawozdanie (JR przekazują ww. dokument zaopiniowany przez wojewódzką grupę roboczą).

JC przekazuje do IZ sprawozdanie dwuletnie w terminie 44 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzona jest informacja.

Grupa robocza ds. KSOW opiniuje sprawozdanie dwuletnie z realizacji planu operacyjnego.

Po zaopiniowaniu przez GR ds. KSOW sprawozdanie zamieszczane jest na portalu KSOW.

7.3. Roczne sprawozdanie z realizacji planu działania KSOW

Sprawozdanie roczne z realizacji planu działania KSOW zawiera:

- przebieg realizacji działań KSOW w ujęciu finansowym i ilościowym, w szczególności liczbę i wartość zrealizowanych operacji – według stanu na dzień 31 grudnia roku, którego dotyczy, narastająco od początku realizacji planu działania;
- efekty realizacji działań planu działania w ujęciu ilościowym (wskaźniki monitorowania zgodne z tabelą wskaźników w rozdziale 4) według stanu na dzień 31 grudnia danego roku;
- informacje o przeprowadzonych kontrolach w zakresie funkcjonowania KSOW oraz realizacji planu działania, w szczególności wyniki kontroli, zalecenia i sposób ich wykonania, przeprowadzonych przez upoważnione podmioty i przez tę jednostkę;
- efekty realizacji zadań z zakresu informowania o Programie - kroki podjęte w celu zapewnienia upowszechniania Programu zgodnie z art. 66 ust. 1 lit. i rozporządzenia 1305/2013;
- informacja z działalności grupy roboczej ds. KSOW, wojewódzkich grup roboczych oraz grup tematycznych w danym roku - kroki podjęte w celu realizacji działań zapewniających zaangażowanie partnerów, o których mowa w art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 1303/2013, w szczególności: skład WGR, liczba uczestników posiedzeń i aktywności członków WGR w trybach obiegowych, agendy posiedzeń, podjęte uchwały i stanowiska, aktywność grup tematycznych i zespołów roboczych.

Sprawozdania roczne z realizacji planu działania KSOW na lata 2014-2020 przekazywane są w formie elektronicznej.

JW przekazują sprawozdanie roczne do JC w terminie 40 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzane jest sprawozdanie (JR przekazują ww. dokument zaopiniowany przez wojewódzką grupę roboczą).

JC przekazuje do IZ sprawozdanie roczne z realizacji planu działania KSOW w terminie 54 dni roboczych od dnia, według stanu na który sporządzane jest sprawozdanie.

Grupa robocza ds. KSOW opiniuje sprawozdanie roczne z realizacji planu działania KSOW na lata 2014-2020.

Po zaopiniowaniu przez GR ds. KSOW sprawozdanie zamieszczane jest na portalu KSOW.

Institucja zarządzająca może wnieść uwagi do sprawozdań przekazanych przez JC i zażądać przekazania skorygowanego sprawozdania w wyznaczonym przez siebie terminie.

7.4. [Sprawozdanie roczne do Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich](#)

Sprawozdanie roczne do Europejskiej Sieci na rzecz Obszarów Wiejskich przekazywane jest w formie elektronicznej. Sprawozdanie składane jest na formularzu określonym przez ESROW.

Jednostki wsparcia sieci przekazują sprawozdanie do JC w terminie określonym przez JC, jednak nie krótszym niż 30 dni roboczych od dnia, w którym otrzymali informację od JC.

Jednostka centralna KSOW przekazuje sprawozdanie do ESROW w terminie określonym przez Europejską Sieć.

8. Zakres i tryb ewaluacji realizacji działań

Zgodnie z zapisami PROW 2014-2020 za ewaluację całego Programu odpowiada jednostka ewaluacyjna funkcjonująca w ramach instytucji zarządzającej PROW 2014-2020. Natomiast w procesie ewaluacji uczestniczą instytucje, które biorą udział w procesie wdrażania Programu – w tym jednostki odpowiedzialne za realizację planu działania KSOW na lata 2014-2020. Ewaluacja polega na badaniu wartości, znaczenia, skuteczności i innych cech programu czy planu, w oparciu o przyjęte kryteria, w celu jego usprawnienia lub rozwoju. Ewaluacje przeprowadza się w celu poprawy jakości projektowania i wdrażania programów oraz w celu informowania ogółu społeczeństwa o wynikach ich realizacji. Ewaluacja Sieci ma na celu ocenić i ewentualnie poprawić jakość realizacji założonych celów oraz przyczynić się do wzmacniania zarządzania. Ponadto, przeprowadzenie oceny ma umożliwić prezentację osiągnięć na zewnątrz, poprawić transparentność działań i pokazać zasadność wykorzystania środków publicznych. Ewaluacja Sieci obszarów wiejskich może przybierać różne formy. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich nie jest oddzielnym programem i jako element PROW 2014-2020 oceniana jest w ramach ewaluacji przeprowadzanych dla Programu. Jednocześnie brak jest przeciwwskazań do zlecenia niezależnych ocen (tzw. stand-alone evaluation) lub badania KSOW w ramach ocen tematycznych (thematic evaluation) np. ocena dotycząca wybranych działań PROW może obejmować badanie wpływu KSOW na ich wdrażanie. Planowane na dany rok badania zgłaszane są do IZ PROW do planu ewaluacji, a informacja na temat realizacji tego planu stanowi element rocznego sprawozdania z realizacji Programu składanego do Komisji Europejskiej.

Roczne sprawozdania z realizacji PROW 2014-2020 składane w roku 2017 i 2019 oprócz prezentacji osiągnięć w ujęciu ilościowym będą zawierać ocenę Programu dokonywaną poprzez odpowiedź na pytania ewaluacyjne. Załącznik V rozporządzenia nr 808/2014 określa wspólne pytania ewaluacyjne dotyczące rozwoju obszarów wiejskich. Pytanie odnoszące się do KSOW: „*W jakim stopniu krajowa sieć obszarów wiejskich przyczynia się do osiągnięcia celów, o których mowa w art. 54 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013?*”. Udzielenie odpowiedzi na pytania ewaluacyjne będzie przedmiotem analiz zewnętrznych ewaluatorów.

Państwa członkowskie mają obowiązek generować i gromadzić dane niezbędne do przeprowadzenia ewaluacji, w tym dane odnoszące się do wspólnych wskaźników określonych w załączniku IV do rozporządzenia nr 808/2014. Dla Sieci określono następujące wskaźniki:

O.24 – Liczba tematycznych i analitycznych wymian zorganizowanych przy wsparciu krajowej sieci obszarów wiejskich,

O.25 – Liczba narzędzi komunikacyjnych krajowej sieci obszarów wiejskich,

O.26 – Liczba działań w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w których uczestniczyła krajowa sieć obszarów wiejskich.

Dane gromadzone w związku z realizacją planu działania KSOW na lata 2014-2020 (rozdział 5 planu działania KSOW) stanowią wypełnienie ww. obowiązku gromadzenia danych oraz będą stanowić bazę do analiz i przeprowadzanych ocen i ewaluacji.